

İslam Dünyasındaki Hoşgörü ve Hoşgörüsüzlük

Zeyno Baran'ın Durban Gözden Geçirme Konferansı çerçevesinde Hudson Enstitüsü'nün düzenlediği panelin moderatörü olarak yaptığı konuşması

23 Nisan 2009

Geldiğiniz için hepimize çok teşekkür ederim. Bildiğiniz gibi şu anda birçok faaliyet eşzamanlı yapılıyor. Dolayısıyla toplantımıza ayırdığınız zamanı en iyi şekilde değerlendireceğimizden emin olabilirsiniz. Durban Gözden Geçirme Konferansı'nın belgeleri hakkında konuşacağız; hem belgelerin içeriğinden hem de belgelerin dışında tutulan konulardan bahsedeceğiz. Ayrıca ırk, etnik köken, din ve cinsiyet gözetmeden herkesin aynı evrensel insan hakları standartlarına tabi tutulması için büyük önem taşıyan meseleleri tartışacağız.

Biz kimiz? Bir çoğunuzun şimdiye kadar hiç duymadığı sessiz çoğunluğun seslerinden bazılarıyız. Farklı geçmişlere sahip, farklı siyasi görüşleri olan ve yine farklı İslam geleneklerine bağlı Müslümanlarız. Bizi birleştiren etken ise kendi düşünce özgürlüğümüze olan bağlılığımız ve herhangi bir dogmatik düşünceye karşı çıkışımızdır. Kimse adına konuştuğumuzu iddia etmiyoruz ve kimsenin de özellikle İslam konusunda bizim adımıza konuşmasını kabul etmiyoruz. Dürüst tartışmaya açtık ve Müslüman olmanın en önemli temel esaslarından biri olan 'doğruları konuşmak' prensibi ile hareket ediyoruz. İslam bireye kendi kabilesine veya ailesine karşı gelmesini gerektirse bile gerçekleri söylemesini buyurur; yalan söylemenin, aldatmanın ve iftiranın günahından sakınmamızı emreder. Biz de bugünkü oturumumuzda bu prensipleri takip edeceğiz. Mikrofonu her biri onar dakika konuşacak olan konuşmacılara vermeden önce izninizle birkaç noktaya değinmek istiyorum.

Bugün yaşanan sorunların temelinde, Müslümanların, hem Müslüman olmayanlarla hem de kendi aralarında cereyan eden samimi olmayan konuşmaların olduğuna inanıyorum. Zira herkes bir oyunun parçası gibi hareket ediyor; insanlar birbirleri ile konuşuyormuş ve sanki ırkçılıktan, ayrımcılıktan ve dinsel hoşgörüsüzlükten mağdur olanların yaşadıklarıyla gerçekten ilgileniyormuş gibi davranıyorlar. Bunları gördükçe de sürekli aklıma birçok kutsal kitapta, eski öğretilerde ve aziz irfanda olan şu söz geliyor: "İnsanların gözleri vardır ama göremezler, kulakları vardır ama duyamazlar." Ve görüyorum ki, bugün birçok kişinin aklı karmakarışık ve kalbi taşa dönmüş durumda, ve dünyada ne yazık ki çok az sevgi ve merhamet kalmış. Aksine, bugün birçok insanın temel hareket noktası korku olmuş; çoğu insan kolayca öfke ve nefrete dönüşebilen korku ile hareket ediyor.

Bu nedenle kendine Müslüman diyen birçok kişinin (özellikle de erkeklerin) birkaç karikatür karşısında akliselimi kaybetmesine rağmen bir kadının ve çocuğun tecavüze uğradığını veya kötü işkenceye maruz kaldığını gördüğünde (ki buna din adına yapılanlar da giriyor) hiçbir merhamet ya da benzer hisleri duyamadığına şahit oluyoruz. Bu vicdansızlığın örneklerini birçok ülkede görüyoruz ama ne yazık ki kanayan bir yaraya bakar gibi durmanın ötesinde de pek bir adım atılmıyor. Dünyanın birçok köşesinde en masum ve en aciz mağdurlar, özellikle de kadınlar

ve çocuklar, sistemli olarak ezilmeye devam ediliyor. Ama nedense, ırkçılık veya ayrımcılıktan, veya hoşgörüsüzlükten bahsederken, birçoğumuz bu insanlar ve bu gerçekler hakkında konuşmayı bir türlü beceremiyoruz. Bir an durup bu akıllalmazlığın muhakemesini yaparsanız, içinde bulunduğumuz durumun—aslında büyük bir trajedi olmasaydı—bir komedi olduğunu düşünebilirsiniz. Ama tanık olduğumuz zulmler maalesef gerçek ve tüyler ürpeticidir. Tabii en trajik olan da adı ‘barış’ ve ‘huzur’ anlamına gelen bir dinin şu anda terörizm ve hoşgörüsüzlüğün her türü ile bağdaştırılır hale gelmiş olması.

Oysa benim bildiğim İslam çok farklı. Ben Türkiye’de doğup büyüdüm, şu anda da ABD’nin başkenti Vaşington’da yaşamaktayım. Büyüklerim bana İslam’ın kendi kendimizin efendisi olduğumuzu söylediğini öğretti. İslam öğretisine göre, kendimizi sadece Allah’a teslim ederiz, sadece O’na huşu eder, kalplerimizi ve beynimizi kontrol etmek isteyen herhangi bir dinsel veya siyasi bir otorite yerine sadece O’na hesap veririz. Yani İslam’da bahsedilen ‘teslimiyet,’ Taliban veya bir diktatörün inanmamızı istediği gibi bir dogmaya ve bir kişiye yönelik yapılan bilinçsiz bir teslimiyet değildir. Hayır, İslam’daki ‘teslimiyet’ kendini yaşamın doğal ritmine bırakmaktır. Bu öğreti, yogilerin inançlarına çok benzemektedir. Bu aynı zamanda kızılderililerin de inancıdır. İnanıyorum ki bu evrensel gerçek, ırk, etnik ve dinsel kökeni ne olursa olsun tarihte birçok kişi tarafından anlaşılmıştır. Bu teslimiyet doğaya saygı göstermek ve içinde bulunan tüm canlı ve cansızla birlikte onu korumak demektir.

Çocukluğumda beni en çok etkileyen İslam öğretilerinden biri, bırakın insanı, karıncayı bile incitmemektir, çünkü herşeyde ve herkeste Allah’ın bir parçası vardır. Başka bir deyişle, milyonlarca insana olduğu gibi, bana da hepimizin tek bir bütünü parçası olduğumuz öğretiler. Bu da niyetimizin herşeyin başında geldiği anlamına geliyor; Allah kalplerimizde sakladıklarımızı bildiğinden, görünürdeki eylemlerimiz ne olursa olsun O’ndan kaçış yoktur.

Ne yazık ki bugün hakim olan İslam’da bu hissiyatı çok az görmekteyiz. Bugün genelde İslam siyasete dönüşmüştür, ve İslam içerikli konuşmalar korku, öfke ve nefret çerçevesinde yapılmaktadır. Aslında, eskiden aşırılık diye bilinen akım bugün dünyada hakim olan vasati İslami görüş olmuştur.

Bu çerçevede birçok lider mutlak doğruya sahip olduğunu ve tüm cevapların sadece kendisinde olduğunu iddia ediyor. Ve bu kişiler, kendileri gibi düşünmeyenleri ‘cahil’ olarak niteliyorlar—aynı İran Devlet Başkanı Ahmedinecad’ın bu konferansta çok ses getiren konuşmasının başında söylediği gibi. Bence konuşması, ruh halini ve kafa yapısını acıkça gösterdi: Bir yandan Batı’ya ve İsrail’e saldırırken, diğer yandan da sevgi, merhamet ve insan itibarı gibi kelimeler kullandı. Hatta ‘değerli merhamet ve sevgi iksiri’nden bile söz etti. Eğer bu sözleri dinleyip sonra durup İran’da neler olduğunu bir düşünürseniz, eğer İran’da yaşananlar son derece trajik olmasaydı, bu performansı bir komedi diye adlandırırdım.

Çok uzun zamandır İslam'ın gerçek hoşgörülü ve bilgili sesleri susturulmakta, veya duyulamamaktadır. Bu durum, bugün birçok insanın—ki buna Müslümanlar da dahil—İslam'ı radikallik, kabilecilik, şiddet ve nefret ile bağdaştırmalarının sebeplerinden biridir.

Her ne kadar bunu çok üzücü bulsam da şu da bir gerçek ki, İslam kendi güç ve iktidarlarına dinden ve dinin hakiki öğretilerinden daha fazla önem veren kişiler tarafından rehin alınmıştır. Bunlardan uzun zamandır duyduklarımız —uzun derken asırlardan bahsediyorum—sadece mağduriyet ve ezilmişlik üzerine kurulu söylemler. Bu da bir yandan ekonomik ve siyaseten zayıf olup da, diğer yandan da ahlaki ve etik olarak üstün olduğunu düşünme sonucu ortaya çıkan psikolojik çelişkiiden kaynaklanmaktadır. Ne yazık ki Müslüman ülke ve örgütler bu durumu Birleşmiş Milletler'in burada düzenlediği Durban Gözden Geçirme Konferansı bildirimlerine de yansıtmıştır. Bildirilerin yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve ırkçılık gibi olayları yine tek taraftan ele aldığı görünmektedir. Metinlerde ortak ima edilen bu sorunların sanki sadece—ve esas olarak—Müslümanları hedef aldığı, ve bu tavırdaki kişilerin de sadece gayri Müslümler olduğudur.

Peki o zaman çoğunluğu Müslüman ülkelerde gördüğümüz bir etnik grubun diğer bir etnik gruba yaptığı ırkçılığa ne demeli? Veya bir Müslüman grubun diğer bir Müslüman gruba karşı yaptığı ayrımcılık? Müslüman çoğunluklu ülkelerde yaşayan Müslüman olmayan azınlıkların eşit haklara sahip olmamalarına ne demeli? Veya Müslüman azınlıkların yaşadığı zorluklar? Kimse bu sorunlara eğilmiyor.

Örnek olarak, İslam Konferansı Örgütü'nün bildiri, Müslüman olmayanları suçlayıcı bir sürü ifade içeriyor, fakat bildiri Müslüman ülkelerde yapılanlarla ilgili bir tek eleştiri yok. Durban sadece Müslümanlara karşı değil, herkese karşı yapılan ırkçılığı ve ayrımcılığı ortadan kaldırmayı amaçlamalıdır. İrkçilik, yabancı düşmanlığı, ve ayrımcılık ile olan mücadele sadece tek yönlü bir yol değildir, ve bu yol sadece Müslümanların mağduriyeti üzerine inşa edilemez.

Paneldeki tek Müslüman kadın olduğum için kadınlar hakkında da kısaca bir iki şey söylemek istiyorum. Çoğu kişi büyük bir yanılgı içinde yaşıyor—belki bu paneldeki konuşmacılar bunu yapmıyor olabilirler, ama birçok Müslüman erkek gerçekleri inkar ederek yaşıyor. Aksi takdirde kendilerine Müslüman diyen ve Peygamber'in izinden gittiklerini söyleyen erkeklerin aynı zamanda kadınlara bugün davrandıkları gibi davranmaları mümkün değildir. O nedenle İran Devlet Başkanı Ahmedinejad'ın söylediklerini kendisine iade eder, ve asıl cahilin kendisi olduğunu söylemek isterim. Çünkü eğer kendisi gerçekten İslam'ın öğretilerini anlamış olsaydı ve gerçekten Peygamber'in izinden gitseydi, o zaman ülkesinde kadına yapılan eziyete ve baskıya asla izin veremezdi.

Benzeri şekilde, kendisine Müslüman diyen bir erkeğin kadına eğitim hakkı tanımaması mümkün değildir. Kuran açıkça 'Oku' diye buyurmuştur ve sürekli Müslümanlara okumalarını, öğrenmelerini ve çeşitli ilimlerde eğitim almalarını söylemektedir. Bu emirler hem erkek hem kadın için geçerlidir. Erkek ve kadın eşitliği, ve her Müslüman'ın gerçeğe mümkün olduğu kadar

yaklaşabilmesi için kendini eğitime vazifesi İslam'ın en önemli unsurlarındandır. Oysa, bunlar dinden en çok zarar gören esaslar olmuşlardır.

Müslümanlar bugün pek çok şeyi yanlış yapmakta, ve üstüne üstlük bunları İslam adına yaptıklarını söylemekte, ve hatta Peygamber'i örnek göstermektedirler. Ancak bu kişilerin, 'kafirlik'le suçladıkları ya da konuşma özgürlüğünü kısıtlayarak susturmaya çalıştıkları insanlardan çok daha büyük günahlar işlediklerini bildiklerini tahmin ediyorum.

Bugün eğitimli ve toplumda saygı duyulan modern Müslüman erkeklerin çoğu bile İslam'ın ahlaki değerlerden daha çok imajıyla kendilerini meşgul etmektedirler. Büyük çoğunluk da gerçekten ne olup ne bittiğini bilmiyor, kendi kendilerini 'Müslümanların sözcüleri' atayanların gerçekte ne yaptıklarını bilmiyor. Bugün bu paneldeki konuşmacılar size konuşulmayan ve genelde bilinmeyen ama aynı zamanda da çok önemli bazı gerçeklerden bahsedecekler.

Bu panelde neredeyse her Müslüman topluluğunu ve ülkesini etkisi altına almış bir tür ruhsal bunalımdan bahsedeceğiz, bunun neticesinde de Müslümanlar arasında devam eden inkarın nasıl dolaylı yoldan İslamofobi ve ırkçılığa yol açtığını konuşacağız.

Son olarak, geçenlerde Amerikan Senatosu'ndaki bir oturumda Senato Dış İlişkiler Komisyon Başkanı Senatör John Kerry'nin söylediği birşeyi aktarmak istiyorum. Kendisi Suriye'den yeni dönmüştü ve son ziyaretinden buyana başörtüsü takan kadınların sayısının çok fazla artmasına gerçekten şaşırılmıştı. Suriyeli muhattabına bu konuyu sorunca, şu yanıtı almış: "Benim ne annem ne anneannem hiçbir zaman başörtüsü takmadılar. Bu, tamamen yeni bir fenomen." İslamcılar ve onların propagandası sizlerin başörtüsü takmayan kadınların 'gerçek' Müslüman olmadıklarına inanmanızı sağlayabilir ama bu gerçekleri değiştirmez.

'Gerçek Müslümanlık'la ilgili oluşan bu yeni anlayış, petrol gelirleriyle finanse edilen eğitimin, ve özellikle de İslami eğitimin, doğrudan bir sonucudur. Bugün Afganistan, Pakistan, Somali ve başka yerlerde arttığını gördüğümüz yeni İslam anlayışının başlangıç noktaları hep aynıdır: Suudi Arabistan. Bu şu anda her ne kadar sadece bir umut olsa da, bence artık BM'in Suudi Arabistan'dan ihraç edilen en önemli ürünle, ki bu petrol değildir, başatmasının zamanı gelmiştir.